

Utposten

8 2015
ÅRGANG 44

BLAD FOR ALLMENN- OG SAMFUNNSMEDISIN

TEMA

Les, se og lytt

INNHold

1 LEDER: Å snu inn i ett nytt år

Kristine Asmervik

2 Ei historie om ein roman eg aldri har lest

Lisbeth Homlong

4 Musikalske melodier og magiske ord

Mariann Mathiesen

6 Ubehaget ved å lære.

Eventyret om de fire fiendene

Edvin Schei

8 Finnes det eit liv utan bøker – det er spørsmålet

Geir Sverre Braut

10 Ville svaner av Jung Chang

Eivind Meland

12 På stengrunn

Harald G. Sunde

14 'Jeg er Malala' – en historie om mot

Nina Guttormsdatter Helberg Aurebekk

16 To sekunder før miraklet

Johanna Westin

18 Lasso rundt fru Luna – like aktuell i 2015 som da den kom ut i 1954

Svein Steinert

20 Hønehauk og klaver

Guttorm Eilertsen

22 Hørde jag mitt hjärta ropa

Betty Pettersen

24 Leseropplevelse fra Haruki Murakami

Trude Bakke

26 Chomolungma – fantastisk vakkert, men dødbringende

Mona Søndena

28 'Bruken av verden' av Nicolas Bouvier: En langsom og lykkelig reise fra Sveits til Afghanistan

Anne Kathrine Nore

30 Moby Dick – Hvalen

Erik Langfeldt

32 Nye 'kulturelle briller' – Om å forstå det andre (ikke) forstår... og begynne der

Esperanza Díaz

FORSIDE: Endre Skau
2./4. OMSLAGSSIDE/S1: Colourbox

DESIGN/LAYOUT:
Morten Hernæs, 07 Media – 07.no

REPRO OG TRYKK:
07 Media – 07.no

Å snu inn i ett nytt år

Mørket omslutter tilværelsen lunt, kanskje er det et hvitt snødekke utenfor ditt vindu – eller det stormer. Snart snur vi inn i et nytt år. Januar kommer igjen sammen med første arbeidsdag i det nye året. Kalenderen snur vi og begynner på ny, kanskje skal en trend eller kinkig kommuneøkonomi snus, men i livet kan vi ikke snu og gå tilbake. Livet går fremover og ingen har lagt opp veien for oss som diktet «Din veg» av Olav H. Hauge henstiller til. Men det vi kan, er å ta et steg til siden, stoppe opp og kjenne etter. Kanskje velger vi å snu en retning eller ta en annen vei. Litteratur og musikk er for mange gode kilder til ettertanke og refleksjoner.

Særlig interessant er det jo at allmenn- og samfunnsmedisinere er aktive kulturbrukere.

Nylenna og Aasland fant i en undersøkelse fra 2010 at de kulturelt mest aktive legene også er mest tilfreds med både jobben og livet for øvrig. De har dessuten best selvvurdert helse. Undersøkelsen viser også at leger leser noe mer enn andre akademikere, både når det gjelder faglitteratur og annen litteratur, inkludert aviser (1).

I tillegg til å være en kilde til gode leseropplevelser, kan skjønnlitteratur også ha medisinsk relevans. Begreper og teorier innen litteraturvitenskap kan gi nye perspektiver for klinisk medisin og lege-pasient-forholdet (2).

Tradisjonen tro har vi i *Utposten* laget et julenummer med et «utenomfaglig» gjennomgangstema. Denne gangen byr kolleger rundt om i landet raust på sine inntrykk, tanker, følelser og minner knyttet til litteratur og musikk.

Vi får innblikk og invitasjoner til å lese, se og lytte. De forteller om litteratur-, film- og musikkopplevelser som har betydd eller fortsatt betyr noe spesielt for dem, og som har satt tanker og følelser i sving – som de ønsker å dele med oss.

For meg kan en god bok, musikk eller et dikt oppleves som en fristund, en verden å reise til, refleksjoner over tilværelsen, drømmer og håp. Sist leste bok var *Svøm med dem som drukner* av Lars Mytting, en utrolig og underfundig historie om et mysterium og en manns søken etter sin historie. Neste bok i stabelen på nattbordet er *Mi briljante venninne* av Elena Ferrante. Jeg gleder meg spesielt over bøkene. I bøkene finnes kunnskap, bekræftelser og nye vinklinger, pluss spennende historier. Når det gjelder musikk og poesi er gode tips kjærkomment.

Året heller mot slutten, og et nytt er på vei. 2015 har vært preget av de store hendelsene i verden som Syriakrigen og flyktningkrisen, og de mindre, men viktige hendelsene som valgkamp på høsten. Mange mener mye og vil mangt, men en ting er sikkert: Vår velferd gir oss tid og rom til å sette oss ned og nyte en god bok, lytte til musikk og la freden senke seg i sjel og sinn. Det må verdsettes.

Jeg håper du har det varmt og godt, og er åpen for andres refleksjoner.

Vi i redaksjonen benytter anledningen til å ønske alle våre lesere en riktig god jul og mange gode stunder i det nye året!

KRISTINE ASMERVIK

REFERANSER

1. M. Nylenna, O. G. Aasland: Kulturell og musikalsk aktivitet blant norske leger, *Tidsskr. Nor. Legeforen.* 2013; 133: 1307–9. <http://tidsskriftet.no/article/3027561>
2. J. C. Frich: Litteratur og medisin, *Tidsskr. Nor. Lægeforen.* 2005; 125: 3406

Din veg

Ingen har varda den vegen
du skal gå
ut i det ukjende,
ut i det blå
Dette er din veg.
Berre du
skal gå han.
Og det er
uråd å snu.
Og ikkje vardar du vegen,
du hell.
Og vinden stryk ut ditt far
i aude fjell.

OLAV H. HAUGE

JAMES
JOYCE
ULYSSES

nn
mm
ll
kk
ii
hh
gg
ff
ee
dd
cc
bb
aa

nn
mm
ll
kk
ii
hh
gg
ff
ee
dd
cc
bb
aa

nn
mm
ll
kk
ii
hh
gg
ff
ee
dd
cc
bb
aa

nn
mm
ll
kk
ii
hh
gg
ff
ee
dd
cc
bb
aa

nn
mm
ll
kk
ii
hh
gg
ff
ee
dd
cc
bb
aa

nn
mm
ll
kk
ii
hh
gg
ff
ee
dd
cc
bb
aa

nn
mm
ll
kk
ii
hh
gg
ff
ee
dd
cc
bb
aa

nn
mm
ll
kk
ii
hh
gg
ff
ee
dd
cc
bb
aa

nn
mm
ll
kk
ii
hh
gg
ff
ee
dd
cc
bb
aa

nn
mm
ll
kk
ii
hh
gg
ff
ee
dd
cc
bb
aa

nn
mm
ll
kk
ii
hh
gg
ff
ee
dd
cc
bb
aa

nn
mm
ll
kk
ii
hh
gg
ff
ee
dd
cc
bb
aa

nn
mm
ll
kk
ii
hh
gg
ff
ee
dd
cc
bb
aa

nn
mm
ll
kk
ii
hh
gg
ff
ee
dd
cc
bb
aa

Ei historie om ein roman eg aldri har lest

■ LISBETH HOMLONG >>> *Kurbadet Legesenter og Statens helsetilsyn*

Då eg var yngre var eg opptatt av at eg burde ha lest alle sentrale klassiske litterære verk og ikkje sjeldan hendte det at eg gav inntrykk av at eg hadde lest ferdig bøker som eg eigentleg ikkje hadde orka å fullføre. Eg har stort sett lagt av meg denne hangen til litterær forfengelse. Eg kan itil dømes ikkje skryte på meg å ha lest James Joyce sin vidgjetne roman *Ulysses* frå perm til perm – sjølv om romanen er eit av dei mest sentrale litterære verka i det førre hundreåret. Rett nok var eg ein av mange som fekk romanen i velkomstgåve frå Bokklubben Nye Bøker tidleg på 90-talet. Sidan har den stort sett stått urørt i bokhylla. Berre tatt ned i samband med flytting, tatt opp att og sett i nye hyller i nye heimar.

I haust var eg ute for ei surrealistisk, men ganske fin oppleving. I samband med eit seminar i Dublin gjekk eg innom Sweny's apotek som er detaljert skildra i romanen. Leopold Bloom, hovudpersonen i *Ulysses*, besøker dette apoteket og hendinga går føre seg i kapittel fem i romanen.

«He waited by the counter, inhaling the keen reek of drugs, the dusty dry smell of sponges and loofahs. Lot of time taken up telling your aches and pains.» (1)

Medan han ventar på apotekaren kjenner Bloom den søte lukta av sitronsåpe ved disken og han endar opp med å kjøpe med seg eit såpestykke. Sitronsåpa vert framleis seld på apoteket.

Sweny's har eksistert sidan 1847 og lite skal vere endra sidan den gong. I dag vert apoteket halde ved like av ein liten gjeng lokale Joyce-entusiastar som arrangerer daglege opplesingar frå Joyce sine litterære verk, inkludert *Ulysses*, *Dubliners* og *Finnegans wake*. Det var ei slik opplesing av *Ulysses* eg tilfeldigvis vart ein del av. Opplegget er som følgjer: ei lita gruppe som inkluderer dei faste entusiastane, turistar og andre tilfeldig forbigjerande les eit kapittel i romanen høgt saman, alle deltakarane må lese på omgang og opplesinga varer i to timar. Det vert servert kjeks og varm te med mjølk og sukker. Romanen vert lest krono-

logisk og til saman tek omkring fem månadar å lese den ut frå perm til perm. Når dei er ferdig startar dei på nytt. Slik har dei halde på i årevis. «I always discover something new!», sa ein av dei lokale entusiastane, ein raudmussa ire med kulemage, sannsynlegvis i 60-åra.

Inne på ei antikvarisk apotek, skjerma frå alle andre inntrykk; med avslått mobiltelefon, fann eg meg sjølv sitte og lytte til dei andre som las, før det var min tur og eg måtte lese, konsentrert for å få med meg det som stod på baksidene og for å sikre best mogleg engelsk-uttale. Der og då var eg i villreie om dette berre var rart eller ei slags sublim «life changing experience». Etter ein og ein halv time opplesing var eg dessutan ekstremt tissetrengt etter all te-drikkinga og forsøkte på diskre vis å finne ut om det fanst eit toalett på huset. Det fanst heldigvis.

Tilbake til bokhylla i heimen: Eg saknar kjensla av å la meg rive med, å vere fullstendig oppslukt, slik at eg ikkje klarer å leggje ei bok frå meg. Derfor er eg tilbøyelig til å hente fram ei krimbok når eg vil slappe av. Den krev så lite av meg. Eg kan berre lene meg tilbake, snu side etter side, og vips så er eg ferdig, mysteriet er løyst, gjerningsmannen avslørt, spenninga forløyst. Det er greitt det. Men det kjennest gjerne ut som når eg har ete ei heil plate mjølkesjokolade med kvikkklusj og ein «dæsj» havsalt. Det er godt så lenge det står på, men etterpå vert eg litt kvalm.

Derfor har eg ikkje slutta å lese lødig litteratur. Sjølv om *Ulysses* enno er upløgdmærk, så har eg lest ei rekkje bøker som eg har hatt stor glede av og som har gjort djupt inntrykk dei seinare åra. Eg har samla ei knippe favorittforfattarar som eg følgjer: Ian McEwan, Joyce Carol Oates, J.M. Coetzee, Jonathan Frantzen, Siri Hustvedt, Alice Munro. Munro skriv noveller som rommar heile liv og som eg ser på som eineståande kunstverk. Av norske forfattarar er eg spesielt begeistra for Vigdis Hjort, Agnes Ravatn og Carl Frode Tiller. Eg har reflektert over kva det som gjer at bøker

av desse forfattarane gjer inntrykk på meg. Eg har reflektert over balansen mellom leseglede og litterær kvalitet.

Professor i allmenn litteraturvitskap ved Universitetet i Bergen, Erik Bjerck Hagen, presenterer i boka *Litteraturkritikk (2)* ein diskusjon rundt litterær kvalitet. Han stiller spørsmål om kva det som gjer at ei bok er god eller dårleg og han presenterer ei rekkje estetiske kriterar for kva som skal til for at noko skal vere godt: «originalitet, kompleksitet, oppriktighet, følsomhet, intensitet, virkelighetsskapende evne, moralsk alvor, kognitiv dybde og fremmedhet».

Når litteraturen kjennest brutalt gjenkjenneleg og verkeleg, er den god for meg. Som når du kjenner den søte og friske lukta av sitronsåpe på Sweny's apotek.

«Mr. Bloom raised a cake to his nostrils. Sweet lemony wax. – I'll take this one, he said.»

Etter turen til Dublin tok eg dei to binda av *Ulysses* ned frå hylla og bladde litt formålslaust rundt. No ligg dei på nattbordet og eg har lest to kapittel. Eg veit ikkje om eg klarer å fullføre.

REFERANSER

1. Joyce, James: *Ulysses*, Penguin Modern Classics (2000). Paperback. With an introduction by Declan Kiberd.
2. Bjerck Hagen, Erik: *Litteraturkritikk*. En introduksjon. Universitetsforlaget, 2004.

■ LISBETH.HOMLONG@HOTMAIL.COM

Musikalske melodier og magiske ord

■ MARIANN MATHIESEN >>> *Fastlege ved Østerås Legekantor*

Det er snart jul, og med den tilhører juleforberedelser, forventninger, julebord, julesanger og julekonserter. Man skal ta vare på nuet – ikke haste videre. Det er god hverdagsfilosofi. Carpe diem – Grip dagen!

Da jeg ble invitert til å bidra til *Utpostens* julenummer med å dele inntrykk, tanker, følelser og minner knyttet til litteratur, film eller musikk og deretter komme med anbefalinger til andre kolleger, måtte jeg bevege meg både tilbake og frem i tid. Mine tanker og følelser går til:

Taube i Engelsviken

En sommerforeleselse «år etter år» – en lengsel gjennom mørke og vinter, og som neste sommer fremføres for nittende sommer på rad.

Evert Taube, født i 1890, nummer fire av 13 søsken, konstatert dødfødt, men som våknet til live da legen var i ferd med å skrive ut dødsattesten.

Evert Taube, som bare sju dager gammel reiste til Vinga fyr, hvor han vokste opp med sine foreldre og søsken, samt med fire andre familier og deres barn. En oppvekst i nær kontakt med naturen og havet.

Evert Taube, som levde sammen med sin

Astri i 51 år (Astri, som gang på gang ville forlate ham, men som hver gang fikk til svar: «Jag följer efter») og som ble gravlagt sammen med henne etter sin død i 1976.

Evert Taube, som etterlot seg prosa og poesi, tegninger, akvareller og oljemalerier, men som mest av alt er kjent for sin vise-skatt på mer enn 200 viser.

Og mens vi fyrer på peisen og pakker oss inn i tykke ullgensere for å holde vinterkulda på trygg avstand, sitter allehånde pianist, låtskriver, arrangør og regissør Nissa Nyberget under Østens sol og skriver nytt manus og nye musikkarrangement til et utvalg av Evert Taubes mange viser, slik at vi kan glede oss til en ny «Taube i Engelsviken».

Etter tre energiske prøveuker sammen med sine musikere Lars Klevstrand (vokal og gitar), Hege K. Johannesen (vokal), Rino Johannesen (bass og kor), Hermund Nygård (trommer og kor) og seg selv (piano, trekkspill og vokal) braker det løs i sju uker fra skoleslutt til skolestart.

80 fullsatte forestillinger i Østfold, nærmere bestemt Engelsviken Brygge Restaurant i 2. etg.

Og vi som publikum (100 hver kveld) kan nyte musikere som forsker videre i Evert Taubes melodiose og harmoniske

univers, og sangere som gjentolker tekstlinjer og gir oss nye bilder.

– Hvilken gave! Her skapes det rom for inspirasjon og refleksjon. Her kan vi føle samhørighet med andre mennesker, og til og med gi alt vi har av egen stemmeprakt i en allsang eller to. Og et lite tips: Lær deg den vidunderlige teksten til *Så skimrande var aldrig havet* og *Så länge skutan kan gå* (som forøvrig er inspirasjonsmottoet til PMU 2016). Og husk hva Evert Taube selv stadig vekk sa da han opptrådte med visene sine: «För närvarande låter den så her».

Sist sommer var det *Änglamark* som beveget og berørte meg dypt, som gav tone, puls og inspirasjon – Evert Taubes epilog etter 50 års bidrag til Sveriges viseskatt. Publisert i 1971 og tittelmelodi til filmen *Äppelkriget* av Hans Alfredson og Tage Danielsson.

Et vakkert lyrisk bidrag og en viktig påminnelse om hva naturen betyr for oss mennesker, og ikke minst en viktig påminnelse om hvilket ansvar som påhviler hver enkelt av oss for å verne kloden vi har arvet, og som skal arves videre til nye generasjoner.

Og siden det er jul tillater jeg med å komme med et ønske: «fred over jorden».

■ MARIANN.MATHIESEN@GMAIL.COM

Änglamarken

Kalla den änglamarken eller himlajorden om du vill,
jorden vi ärvde och lunden den gröna.
Vildrosor och blåklockor og lindblommor och kamomill
låt dem få leva, de är ju så sköna.

Låt barnen dansa som änglar kring lönn och alm,
leka tiitut mellan blommande grenar.
Låt fåglar flyga och sjunga för oss sin psalm,
låt fiskar simma bland bryggor och stenar.

Sluta att utrota skogarnas alla djur!
Låt örnen flyga, låt rådjuren löpa!
Låt sista älven som brusar i vår natur
brusa alltjämt mellan fjällar och gran och fur!

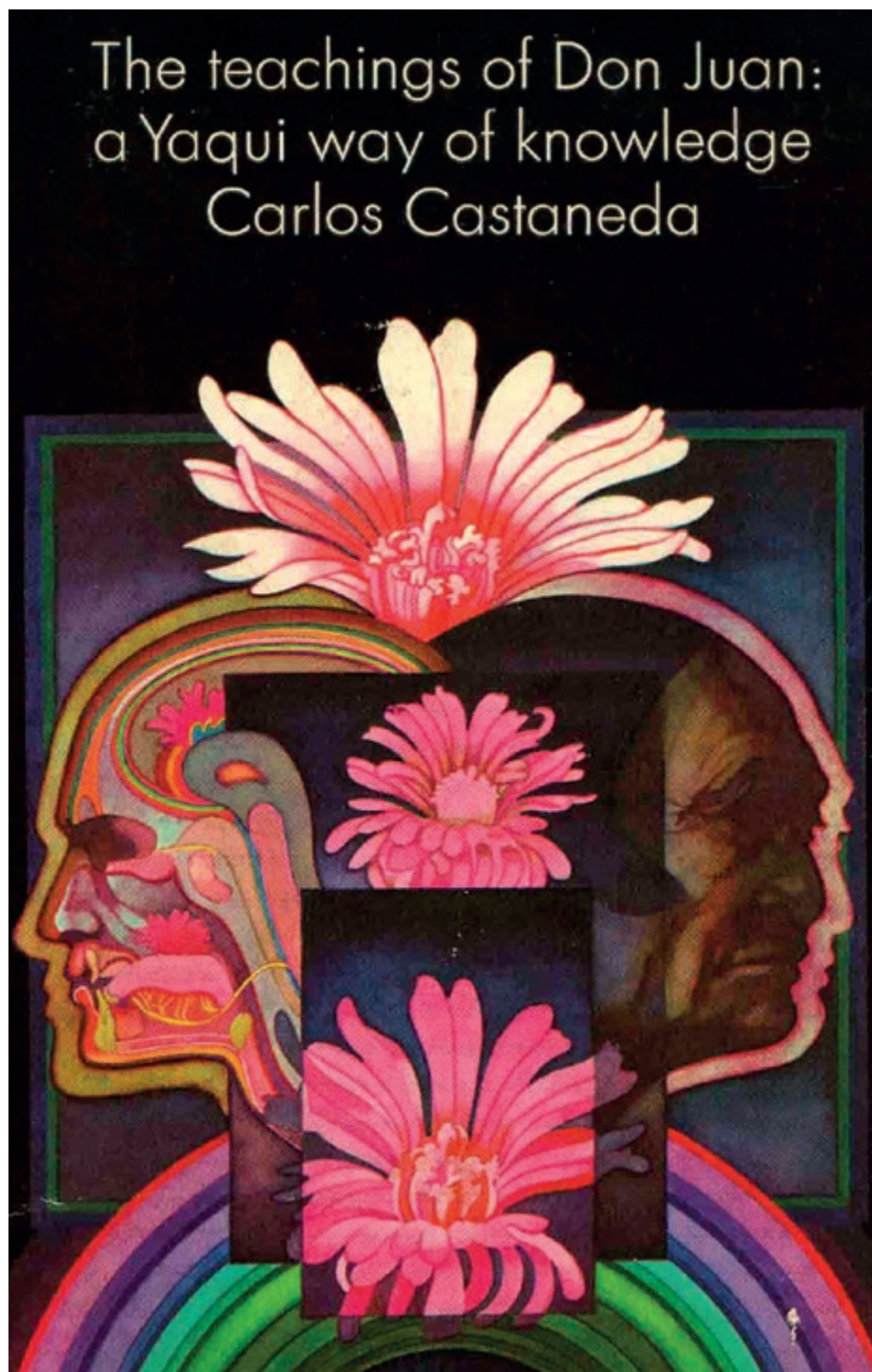
Kalla den änglamarken eller himlajorden om du vill,
jorden vi ärvde och lunden den gröna.
Vildrosor och blåklockor och lindblommor och kamomill
låt dem få leva, de är ju så sköna.

FOTO HIMMEL/BLOMSTERENG: COLOURBOX

Ubehaget ved å lære

Eventyret om de fire fiendene

■ EDVIN SCHEI >>> Fastlege ved Eidsvåg legeklinikk, professor i allmennmedisin og forfatter

Skal man være i vekst som menneske må man erkjenne uvitenhet og feil, innse at det man tenkte i går ikke var sannheten, tåle at man «dummer seg ut», akseptere at man trenger hjelp for å komme videre.

Det finnes vakre eventyr om dette. Jeg har fått inspirasjon og en liten dose «gal-skapsenergi» fra de merkelige bøkene om sjamanen Don Juan i de tørre mexicanske fjellene, skrevet på 60- og 70-tallet av den amerikanske sosialantropologen Carlos Castañeda som ble Don Juans storøye og forskremte læregutt. I boken *The teachings of Don Juan: a Yaqui way of knowledge*, forteller Don Juan Carlos om utfordringene en læregutt vil møte på sin vei. Denne fabelen har jeg mange ganger tenkt på når jeg selv har vært forskremt og usikker. Derfor valgte jeg også å ta den inn i boken *Lytt. Lege-rolle og kommunikasjon*, tenkt som en veiviser for dem som våger seg inn i medisinsens skumle og besnærende landskap. Her er historien om de fire fiendene:

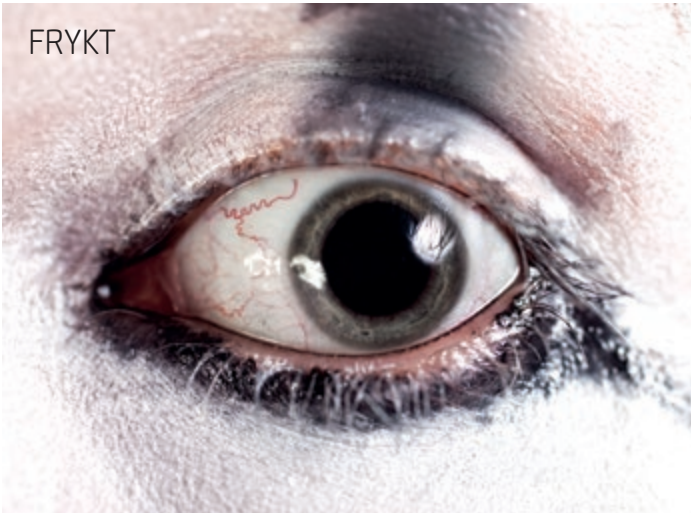
«Det finnes mange stier å gå på. Ingen av dem fører noe sted. Derfor må du finne en sti som har et hjerte for deg. Finner du den kan du begynne på læretiden. Å se på livet som en læretid er nødvendig. Men det er ikke risikofritt. Den som går i lære må forberede seg på å møte fire store fiender:

Den første er Frykten. Frykten for å lære, fordi læring er forandring. Frykten for å forlate kjente verdensbilder og dra mot det ukjente, frykten for vekst, fordi vekst innebærer rystende møter med egne svakheter. Mange bukker under for den første fienden. De slutter å søke lærdom.

Overvinner du Frykten vil du lære, og du vil fylles av Klarhet. Klarheten gjør deg godt. Du vil kjenne deg uovervinnelig, som om du står på et høyt fjell og behersker verden ved ditt skarpe syn og din forståelse. Dette er den andre fienden, den vil søke å overbevise deg om at du er ved reises mål. Da trenger du ikke lenger søke lærdom.

Overvinner du Klarhetens besnærelse vil du fortsette å lære, og du vil kjenne at du er modig og klok. Da har du møtt den

FRYKT

KLARHET

MAKT

TRETTHET

tredje fienden. Dens navn er Makt. Den er en fiende som gjør de fleste til slaver ved falske løfter om beundring, frihet og udelighet. Dyrker du makt har du sluttet å lære.

Skulle din kraft være så stor at du unngår også den tredje fiendens fristende fallgruver er du allikevel ikke ved målet. Da vil du møte den fjerde fienden. Den er Trettheten, trangen til å hvile etter kampen, til å stelle sin rosenhage i tilbaketrunket ro og la verden gå sin skjeve gang – du

trenger jo så lite. Også den fjerde fienden vil stanse din læring.»

Jeg tenker ofte på fiendene, jeg føler at de utfordrer meg de fleste dager på jobben, alle fire. Jeg kjenner igjen den feige redselen for å stille spørsmål som blottstiller at jeg ikke vet det jeg tror alle andre vet, at jeg har glemt det jeg lærte i fjor, at jeg har misforstått og gjort feil. Jeg kjenner også igjen forfengeligheten når jeg syns jeg forstår så fryktelig godt. Og makten, som kommer når man har kjent sine pasienter i lang tid,

de takker og beundrer meg så jeg rent kan føle at jeg er den perfekte lege. Og når jeg så har tatt et oppgjør med meg selv og erkjent at jeg ikke er mer perfekt enn andre, men sterk nok til å godta meg selv likevel, da kan jeg føle en stillferdig selvtilfredshet, det er den fjerde fienden: Jeg klarer meg med det jeg har, uten ambisjoner, og kan trekke meg ut av spillet, hvile i skyggen og slippe å bidra.

■ EDVIN.SCHEI@UIB.NO

Finnes det eit liv utan bøk

■ GEIR SVERRE BRAUT >>> Seniorrådgjevar ved SUS og professor ved UiS/HSB

Når eg blir spurt om kva bok-, film- eller musikkoppleving som har betydd mest for meg, har eg store problem med å svara. Ved hjelp av eliminasjonsmetoden kuttar eg ut film. Det er få, om nokon, filmar som har påverka liv eller kjensler ut over det eg såg der og då. Både i arbeid og privat har livet vore meir spennande enn det eg har sett gjennom film. Musikk er greitt nok. Eg veit kva eg likar og kva eg ikkje tykkjer om. Musikk kan også røra ved noko langt inni meg, men eg greier å leva livet utan musikk.

Eit liv utan bøker kan eg ikkje sjå for meg. Så langt tilbake som eg kan hugsa har eg elska bøker – og tidsskrift! Der har eg funne opningar til delar av verda som eg ikkje har hatt tilgang til. I og mellom linene i lyrikk har eg funne spennningar som har sett mine eigne kjensler og livserfaringar i nytt lys. Noveller har gitt rastlause meg innsikt i samanhengar som eg ikkje åleine har hatt føresetnader for å sjå. Romanar er det blitt mindre av. Dei skal ha eit sterkt indre driv for at eg orkar å fullføra. På sakprosa, derimot, har appetitten vore ovstor.

For om lag 15 år sidan gjekk eg gjennom ei litterær vekking. (Alle frå Sør-Vestlandet veit kva kraft det er i vekkingar.) Engelskkunn-

skapane mine har alltid vore så som så, og på den tida fann eg ut at eg berre måtte gjera noko med det. På ein passe akademisk måte fann eg ut at pensum til engelsk grunnfag var ei høveleg, sjølvpåført tvangsbehandling.

Pensumlista kom, og eg kjøpte inn den relevante litteraturen. Der var sjølv sagt William Shakespeare. Han var jo ikkje ukjent, men eg må medgje at det stort sett berre var sonettane hans eg hadde vore borti tidlegare. No hadde eg altså pressa meg sjølv til å lesa *Hamlet*.

Skeptisk var eg i starten, men det skulle bli opninga til utruleg mykje glede. Plottet er eigentleg så som så. Det er prega av forfatternen si samtid. Men dei mellommenneskelege spenningsane som utspelar seg, er tidlause. Forvitneleg er det å sjå korleis det engelske språket har hatt ein utruleg stabilitet sidan tidleg på 1600-talet. Replikkevekslingane er frodige og inneheld korte, meiningstette periodar som presist formulerer allmenne røysler. For ein som elsker tekstarbeid, er det også moro å leika seg med skilnadene mellom dei tre ulike tekstutgåvene som har eksistert gjennom 400 år.*

Det teoretiske arbeidet med *Hamlet* blei på ein fascinerande måte kopla inn i mine eigne livserfaringar, og gav meg eit sett med analytiske perspektiv og instrument som eg sidan har drege med meg og hatt glede av både i arbeid og privatliv.

Om tragedien om *Hamlet* skulle verka litt for pretensiøs å gå laus på, kan andre av Shakespeares verk tilrådest. Kva med forviklingsspelet *The comedy of errors*, eller *Romeo and Juliet*? Men for alt i verda, les dei på engelsk. Her er det mykje som kan gå tapt i omsetjingane.

Vel – eigentleg skulle eg ha skrive om *Bibelen*, for det er nok den boka (eller boksamlinga) som eg har hatt størst glede av gjennom livet. Her er det nett som med *Hamlet*; forståingane og tolkingane ligg lag på lag. For den som vil kjenna etter, er kontakten med kjernen i det å vera menneske så påtrengjande at det kan bli ganske plagsamt. Det er vel nettopp dette som særkjenner god litteratur, og som gjer at lesing av og til kan vera litt strevsamt.

■ GEIR.SVERRE.BRAUT.@SUS.NO

* Det finst mange gode studieutgåver av Shakespeares arbeid. Eg likar best dei som kjem frå Cambridge University Press under nemninga *The New Cambridge Shakespeare*.

er - det er spørsmålet

Ville svaner av Jung Chang

■ EIVIND MELAND >>> Fastlege ved Ølsvik legesenter og professor i allmennmedisin

Jeg vokste opp i en radikal arbeiderfamilie med store lojalitetskonflikter i en tid preget av McCartyisme. Den kristne nestekjærligheten, inntrykkene fra Vietnamkrigen og en våknende anti-imperialisme formet meg som ung voksen. Jeg var politisk aktiv i Norges kommunistiske parti fra 1970 til 1992. Det var kampen mot undertrykkelse og for en mer rettferdig verden som motiverte meg. Jeg forsto tidlig at kommunismen hadde politiske og moralske problem, men mente at dette kunne reformeres innenfra. Det tok meg lang tid å innse at når en ideologi blir absolutt og viktigere enn medmennesker, har vi sådd kimen til undertrykkelse og bestialitet.

Lesing av vitenskapsfilosofisk og fag-etisk litteratur hjalp meg til denne erkjennelsen, men det som gjorde avgjørende inntrykk på meg i denne tiden var Jung Changs *Ville svaner*. Den handler om tre generasjoner kvinner: Jung Changs bestemor, som fikk føttene forkrøplet for å tilfredsstille kinesiske overklassemenns skjønnhetside-

aler, Jung Changs mor og henne selv. Foreldrene og Jung Chang selv var dedikerte i kampen for et sosialistisk Kina. Det er skildret med stor ekthet hvordan kampen mot den japanske imperialismen før og under 2. verdenskrig, og kampen for et mer rettferdig samfunn lå bak foreldrenes politiske engasjement. Det var også det som motiverte Jung Chang selv til å bli rødegardist og ivrig tilhenger av maoismen.

Så langt strakk den politisk ideologiske lojaliteten seg at foreldrene var villige til å akseptere menneskelig fornedrelse og undertrykkelse fordi det var «nødvendig» i den gode saks tjeneste, selv når bestialiteten ble rettet mot dem selv. Det var også Jung Chang selv villig til å akseptere.

Boka er et historisk dokument om Kina i det 20. århundre. For mange har boka blitt lest som en historisk avsløring av Mao Zedongs vanstyre. Mange har fått bekreftet sin politiske antipati mot alt som smaker av sosialisme, kommunisme og radikale

frigjøringsbevegelser. Det er en lesning som ikke yter forfatteren rettferdighet. Med stor menneskelig innsikt og kjærlighet får Chang oss til å forstå betydningen av politisk engasjement mot undertrykkelse og bakgrunnen for revolusjonen i Kina. Med like stor innsikt og medmenneskelig aksept får hun fram hvordan et engasjement for rettferdighet og likestilling kan utvikle seg til krenkelser og selvkrenkelser. Det var dette eksistensielle drama som gjorde slikt inntrykk på meg, og som har hjulpet meg til å ta vare på engasjementet for et mer rettferdig samfunn, forhåpentligvis fra et mindre dogmatisk ståsted.

■ EIVIND.MELAND@UIB.NO

每

På stengrunn

■ HARALD G. SUNDE >>> Medisinsk fagsjef, Finnmarkssykehuset

Denne samlingen med tonesatte Rudolf Nilsen-tekster har fulgt meg siden 1970-tallet. Først som LP. Da LPen var slitt ut, og dessuten hadde gått av mote, fikk jeg kjøpt musikken på CD. Og da samme skjebne hadde innhentet CDen, fikk jeg lastet ned musikkensamlingen fra internett. Jeg spiller musikken fortsatt, og innholdet kjennes like sterkt nå som da jeg kjøpte plata første gang.

Tekstene er som nevnt skrevet av Rudolf Nilsen. Han var født i Oslo i 1901 og døde i 1929. Han var en revolusjonær kommunist, og skrev sine dikt ut fra denne politiske bakgrunnen. I 1973 satte en gruppe bestående av kjente visesangere musikk til 16 av hans dikt og spilte disse inn i Rosenborg studio. Musikantene var Lillebjørn Nilsen, Lars Klevstrand, Kari Svendsen, Steinar Ofsdal, Carl Morten Iversen og Jon Arne Corell; kjente visesangere og musikere så vel på den tid som i dag.

Jeg vil beskrive musikken først. Den opprinnelige LPen ble innspilt i en tid da visesang stod høyt i kurs, og musikken ble derfor enkelt instrumentert. Akustisk gitar, mandolin, fløyte, cello og kontrabass fikk holde; ingen synt-lyd eller overdrevet lydbylde. Enkelt og akustisk skulle det være, og det står seg fortsatt! Det nøkterne instrumentvalget framhever derved diktenes tekst og rytme på en tilsiktet måte!

Tekstene er varierte, men gjennomgangstemaet er fattigdom, gråbeingårder, dårlige levekår, økonomisk skeivfordeling og klassekamp. Dette kan høres ut som et relativt traurig tema for en musikk-LP, og neppe noen god reklame for musikk som utgiveren har et håp om å få solgt. Tekstene er imidlertid livet opp av andre tekster med både kjærlighet, latter, fyll og fest, slik at den alvorlige og kanskje noe dystre grunntonen balanseres av det muntre.

Hvis jeg skulle lage en pallplassering av de sangene som betyr mest for meg så må det bli disse tre:

● **Nummer 3:** «På stengrunn», tittelsporet. De unge bjørkene i svartebyen går det dårlig med hvis de ikke får tilstrekkelig sollys og næring. Analogien er grei, hvis menneskene ikke har gode oppvekstvilkår går det dårlig. Sangen henspeler med all tydelighet på forskjellen mellom på den ene siden de trærne og mennes-

kene som er så heldig at de er født på sol-sida og på den andre siden de som endte opp på samfunnets skyggeside.

● **Nummer 2:** «Jeg hadde tenkt». En vakker ballade som skildrer et møte mellom to mennesker som har vært veldig glad i hverandre, og der den ene egentlig hadde tenkt å hilse lett og kaldt, men ikke fikk seg til det likevel. Forholdet mellom dem var slutt, men tydeligvis var det ikke helt over likevel.

● **Nummer 1:** «Revolusjonens røst». Sjelden har jeg hørt musikk som kan smykke seg med betegnelsen «kongruens» på samme måten som dette sporet gjør. Her snakker revolusjonen direkte til lytteren, og forteller hva som skal til for at revolusjonen skal kunne gjøre jobben sin med å bedre forholdene for jordas fattige og undertrykte mennesker. Usminket, rett fra levra. Musikken er enkel og taktfast, noe som gjør at sangen med all tydelighet henspeler til marsjerende folkemasser og røde, vaiende faner.

Er det bare nostalgi som gjør at jeg fortsatt finner glede og inspirasjon i å lytte til denne musikken? Det er klart at når man fortsatt en sjelden gang i det skjulte finner fram en gammel gitar og med irriterende umusikalsk røst stemmer i musikken fra 70-tallet, så ligger det mye god nostalgi i slik handling. Det skal ikke nektes for det.

Men i et samfunn der forskjellene mellom rik og fattig øker, der flyktningestrømmen mot Europa minner oss om flukt fra et liv på stengrunn, og der tydelige politiske skillelinjer går mellom de partiene som vil dele goder mot de som ikke vil dele, så har fortsatt Rudolf Nilsens tekster relevans og verdi langt utover det nostalgiske.

PÅ STENGRUNN

De unge bjerkene i svarte byen
de står og bruser med sitt lyse løv,
som om de åndet store skogers vårluft
og ikke skorstensrøk og gatestøv.

De løfter tappert sine tynne grener
og lar dem svaie under vårens sus
og varme sig i solens gode stråler,
som flommer inn imellem gatens hus!

Men de blir aldri som de store trærne,
som står og suser ute i det fri.
Slik er det når man vokser op på stengrunn
og bare har en drøm om skog og li.

JEG HADDE TENKT —

Jeg hadde sett dig lenge, der du kom
for alltid vet jeg det, når du er nær —
og hadde tenkt å hilse lett og kaldt,
fordi jeg ennu har dig altfor kjær.
Slik vilde jeg forsvare mig med kulde
og også verge dig på samme vis,
så alle våre nye drømme skulde
som sene blomster visne inn i is.

Jeg hadde tenkt... Men da du stanset
med dette hemmelige gode blikk
og dette fjerne smil, jeg vet så meget om —
da skjønte jeg at planen ikke gikk.

REVOLUSJONENS RØST

Gi mig de rene og ranke, de faste og sterke menn,
de som har tolmod og vilje og aldri i livet går hen
og selger min store tanke, men kjemper til døden for den.

Gi mig de kolde og kloke, som kjenner min virkelighet.
Bedre enn mange som sier de tror, trenger jeg noen
som vet.

Intet er mere som skrift i sand enn løfter om kjærlighet.

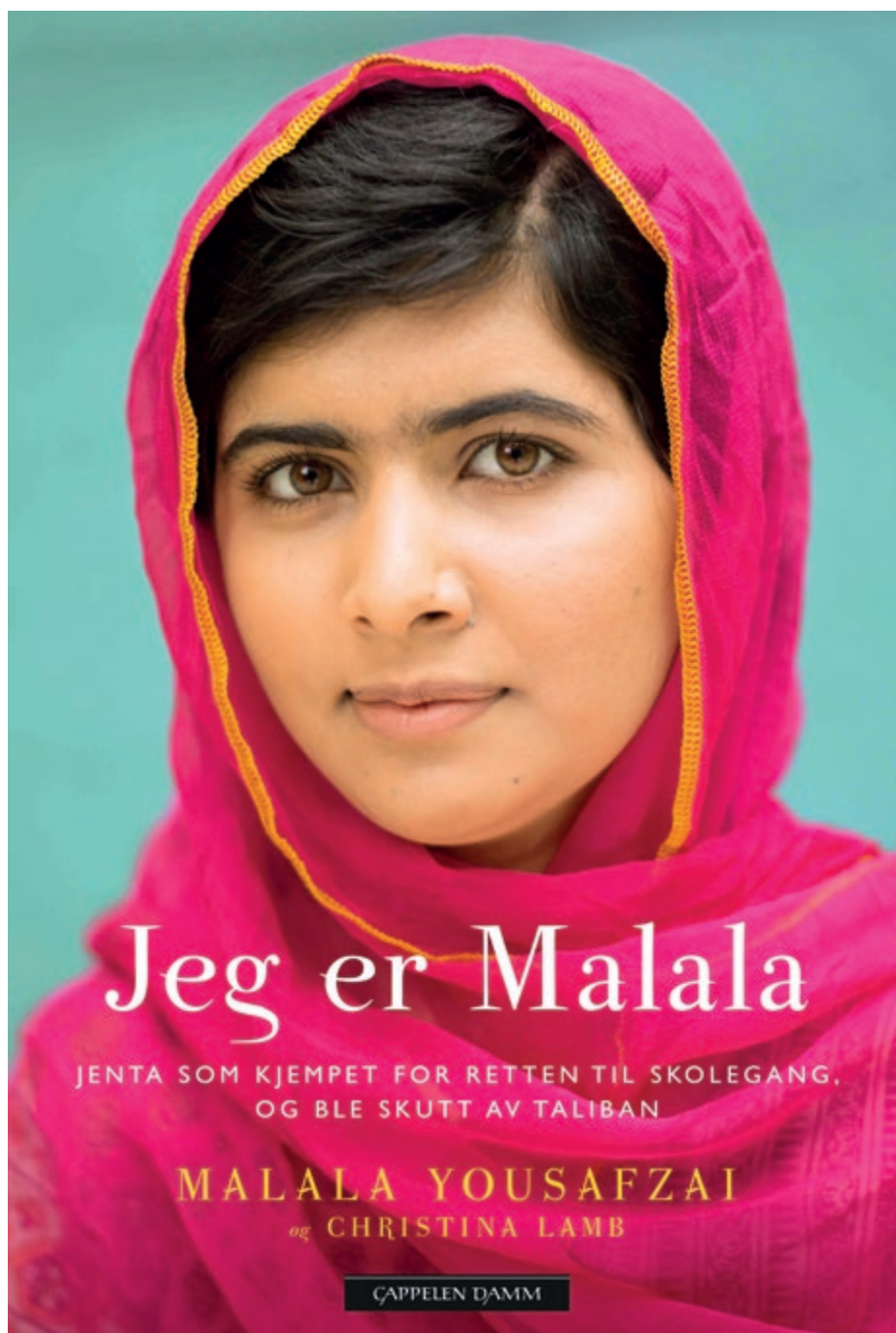
■ HARAL-SU@ONLINE.NO

'Jeg er Malala'

- en historie om mot

■ NINA GUTTORMSDATTER HELBERG AUREBEKK >>> Fastlege, Skarven legesenter, Hammerfest

I høst har jeg endelig funnet tiden til å lese boken *Jeg er Malala* skrevet av Malala selv.

«Slutten» av historien er viden kjent. Jenta som Taliban oppfattet som en så stor trussel at de skjøt henne. Skuddene var ikke dødelige, og hun ble transportert til England hvor hun fikk behandling. Hun har fortsatt sin kamp for jenters rett til utdanning derfra. Taliban har tatt på seg skylden, men forsvarte seg med at det var det at hun så seksualisert og for amerikavennlig ut som gjorde at hun måtte tas av dage, de ønsket ikke å ramme hennes kamp for utdanning.

Etter at hun kom seg har man ikke kunnet la være å bli imponert over den roen hun har talt med både i FN som 16-åring og da hun senere fikk Nobels fredspris. Dette gjorde at jeg lenge har hatt lyst til å lese boken om henne: *Jeg er Malala*.

Boken er velskrevet. Det er en subjektiv, men ærlig fremstilling. Hun gir en god innsikt i deres måte å tenke på og forklarer det kulturelle bakteppet i hennes elskede Swat-region i Pakistan. Hun forteller hvilken ulykke det i utgangspunktet er å få en jente, i alle fall som førstefødt, men hvordan faren fra fødselen av var fast bestemt på å ikke gjemme henne bort. Hun forklarer hvordan en rekke hendelser gjorde at Taliban kom til makten i regionen. «Tilfeldige» drap på mennesker som er mot Taliban og sprenging av skoler blir hverdagen. Kvinner som danset måtte bøte med livet. Fremstillingen blir en forklaring på hvorfor skuddene kunne bli avfyrt.

Mens jeg leser slår det meg hvor lite opplyst jeg har vært om denne delen av historien. Hvor lite jeg har gjort for å prøve å bli opplyst. Hun forklarer hvordan sterke islamske krefter har vært gode til å utnytte fortvilelsen som har blitt utløst blant folk først av jordskjelv og senere av en ødeleggende flom.

Det er motet som imponerer – ikke bare hennes mot, men også hennes families

mot til hele tiden å jobbe for verdier som vi i dag tar for gitt som frihet, ytringsfrihet og utdanning. Hun er også klar på at hun ikke hadde vært den hun er i dag uten en støttende familie som hele tiden har prioritert hennes rett til utdanning og ønsket at hun skulle vokse opp i et fritt Pakistan, hvor jenter også skal ha rettigheter.

Malala skriver om flere skoler som blir sprengt i lufta, mange av disse fordi de underviser jenter. Hun skriver om hvordan Taliban nektet jenter å gå på skolen uten at det ble altfor store protester. Å sprengte skoler i lufta er like absurd som å skyte på am-

bulanser og sykehus. Tankene går tilbake til de som brenner bøker.

Etter å ha lest boken er det mange tanker som går gjennom hodet. Først og fremst med hvilken selvfølge jeg selv har gått på skolen og tatt høyere utdanning. En annen ting jeg tenker på er hvor lett det er å lukke øynene for det som foregår langt unna. Jeg leser på ingen måte boken som et feministisk manifest, men som en påminnelse om at det er utdanning som utvikler verden.

Har boken noen relevans i dag? Da Eileen Torp ble skytterdronning i år var det vanskelig å ikke bli berørt av glede. Det var

helt klart at det var en barndomsdrøm som ble oppfylt. Da jeg var riktig liten kunne jenter drømme om å bli skytterprinsesse, skytterdronning var ingen tittel på den tiden. Min far var med på det skyttertinget som gjorde om lovverket slik at også jenter kunne vinne landsskytterstevnet, og den nye gjeve tittelen ble skytterdronning. Skulle bare mangle vil mange si, men bak enhver lovendring står det sterke menn og kvinner.

■ NINA.HELBURG@GMAIL.COM

To sekunder før

■ JOHANNA WESTIN >>> Lege i spesialisering, psykisk helsevesen Østmarka

Etter en litt strabasiøs tur til Snøhetta på tampen av sommeren – som endte med fibulafaktur, helikopter ned fra fjellet og påfølgende sofaleie – passet det fint at en venninne kom innom med flere nye bøker, deriblant romanen *To sekunder før mirakelet*.

Jeg uttrykte på forhånd at jeg nå hadde behov for en «feelgood-bok», og denne kan vel på noen måter falle inn i sjangeren selv om den også berører dyp sorg og mye tristhet. Forfatteren Agnes Ledig er en fransk jordmor og forfatter og dette er hennes første bok som er oversatt til norsk. Boken vant den franske bokhandlerprisen 2013.

Boken omtales som en hyllest til håpet og den viser helt tydelig hvilken styrke et menneske kan hente fram når man rammes av store livskriser. Det er svært sjelden jeg blir rørt til tårer, men under lesing av denne boken kjennes både smerte, glede og mest av alt håp.

Jeg liker bøker som dette, hvor ulike

skjebner møtes under uventede omstendigheter. Den beskriver hvordan menneskeskjebner med helt ulike utgangspunkter og levde liv, finner glede i hverandres selskap.

Hovedpersonen Julie jobber som kassadame og er alenemor for treåringen Ludovic, kalt Lulu. Livet er utfordrende med en streng og lite forståelsesfull sjef, monoton arbeidshverdag og trang økonomi. Brått en dag møter den godt voksne og generøse Paul opp i butikken og inviterer henne og sønnen Lulu med på en reise til Bretagne. Med på turen er også Pauls sønn, Jerome, en utbrent allmennlege som har bestemt seg for å ta noen måneders pause etter å ha mistet sin kone i selvmord. Det er med mye motstand Jerome etter hvert aksepterer at hans far velger å ta med seg disse to helt fremmede på deres felles ferietur. Jerome har i tillegg en noe stresset vikar på kontoret som ringer ham hyppig for alle slags problemstillinger som dukker opp under hans fravær. Denne relasjonen skildres

med varme og humor og man kan lett kjenne seg igjen i en vanlig hverdag som allmennlege.

Den eldre mannen Paul bærer også på sine vansker: et lengre ekteskap uten glede og dybde. Hans kontakt med alenemoren Julie beskriver han som balsam for sjelen. Paul er tydelig sjarmert av Julie og tar henne og sønnen under sine vinger på sitt vakre vis. Julie overtalses til sist da hun ser at denne mannen kun har gode intensjoner – og relasjonen uansett vil være en berikelse for både henne og lille Lulu.

Disse menneskene, med hver sin vanskelige livshistorie, deler en nydelig reise sammen der de alle klarer å gjenvinne en ny mening med livet. På tross av ulike utgangspunkter klarer de på forskjellig vis å bidra til hverandres videre rehabilitering. Historien er følelsesladet, og romanen berører viktige tema som håp og vennskap. Romanen har en god karakteroppbygging og gir flotte betraktninger rundt store og

miraklet

små spørsmål. Den fineste delen av boken er nok skildringene fra turen til Bretagne og dagene de deler ved stranden. Boken veksler mellom glede og sorg, men taler rett til hjertet fra perm til perm. Man kjenner godt at forfatteren ønsker å formidle håp, ikke utenkelig formet av det faktum at forfatteren selv har opplevd at hennes sønn ble rammet av leukemi som barn. Skildringene og opplevelsene i boken kjennes ektefølt og man får en godhet overfor de ulike menneskene i Julies krets, og også overfor Julie og de utfordringer hun møter idet sønnen blir hardt skadet i en ulykke.

Boken er lettlest og fin. Den balanserer fint mellom tristhet, humor og alvor. På tross av alvorlige tema, kjenner man på en god følelse i sinnet etter å avsluttet boken.

Jeg skulle faktisk ønske den var lengre. For akkurat som jeg innen filmverdenen liker serier bedre enn enkeltstående filmer, liker jeg nok lengre bøker bedre enn de kortere.

■ JOHANNA.WESTIN@GMAIL.COM

Lasso rundt fru Luna

– like aktuell i 2015 som da den kom

■ SVEIN STEINERT >>> Tidligere fastlege, nå fylkeslege i Troms

15. juli i var det endelig klart for sommerferie i Nord-Norge, og den startet på hytta i Dividalen. Planen var å bruke de første dagene til å skifte et par vinduer i samarbeid med en lokal snekker. Snekkeren var imidlertid opptatt med andre oppgaver, og mine ferdigheter som håndverker gjør det svært risikabelt å starte slikt arbeid på egenhånd. Plutselig hadde jeg ekstra tid, og juli-været fristet ikke til omfattende uteaktivitet. Blikket flyttet seg derfor fra Divielva til bokhylla med kjente bøker. Hm – hvorfor ikke lese på nytt en bok som tidligere har gitt meg gode leseropplevelser? Valget falt raskt på *Lasso rundt fru Luna* av Agnar Mykle, en bok som for mer enn 20 år siden gjorde veldig sterkt inntrykk. At Agnar Mykle ville ha fylt 100 år i sommer gjorde det ekstra spennende å undersøke om han fortsatt stod seg slike godt som i sin stor-

hetstid på 1950-tallet. La det være sagt med en gang – leseropplevelsen var minst like stor som tidligere.

Mykles formuleringsevne er fantastisk, og hans beskrivelse av en ung manns tanker, følelser, begjær, handlinger, usikkerhet og anger kan knapt gjøres bedre. Løsrivelsen fra en mors altopplukende og omklamrende kjærlighet til sin sønn er også et mesterlig stykke litteratur. Slik beskrives f.eks. Ask Burlefots avskjed med moren på bryggen da han var på vei til sin første lærerjobb ved Indrepollen Handesskole:

«Ask kan se det på henne, at nu kommer det. Nu er tiden inne for å fråtse i ungt sønnkjøtt, nu tar hun det første skritt inn på arenaen, lagerskuret er hennes Colosseum, her kommer moderen, gladiatoren, enebesidderen, han kan lese i hennes ansikt som i en åpen bok: Se! Alle se! Moderen skrider nu

frem for å besidde sin sønn! Se! Er han ikke vakker! Er ikke fremtiden hans? Hvem fødte ham, hvem nærret ham? Hvem våket over ham, bar ham frem, hvem gav han lindring og pleie i barndommens år da han var en spe, bronkittisk plante, hvem håpet, hvem bad, hvem lengtet han frem? Jeg, moderen, gjorde alt dette. Meg skylder han alt: sitt liv sin helse, sin utdanning. ...»

Bøker som *Lasso rundt fru Luna* har for meg vært en viktig kilde til å forstå unge menneskers tanker, drømmer, sårbarhet og kvaler. Lærebøker i fysiologi, psykologi, psykiatri og ungdomsmedisin er nyttige, men de er ikke tilstrekkelig for å sette en lege i stand til å møte mennesker der de er. Faktakunnskap blir fattig uten næring fra film og litteratur. Agnar Mykles bøker tåler tidens tann, og anbefales på det varmeste.

■ FMTRSST@FYLKESMANNEN.NO

ut i 1954

ILLUSTRASJONSFOTO: COLOURBOX

Hønehauk og klaver

■ GUTTORM EILERTSEN >>> *Kommuneoverlege i Malvik kommune*

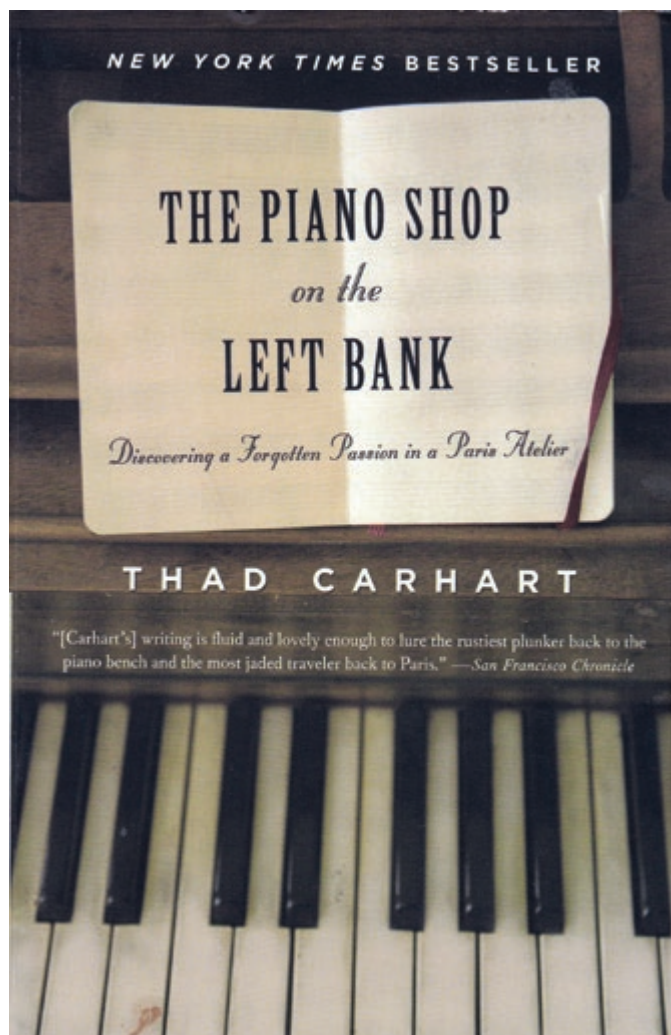
Jeg er så heldig å være gift med en sosiolog og universitetsbibliotekar. Hun leser til enhver tid to til tre bøker med vidtspennende tematikk. Noen av bøkene fanger også min interesse. Nylig leste jeg to bøker som har gjort stort inntrykk fordi de er insisterende på ett tema, og dermed gir leseren en enorm kunnskap om dette ene temaet. Samtidig har de skjønnlitterære kvaliteter og tar opp eksistensielle spørsmål. Begge bøker er bestselgere, og den siste har vunnet litterære priser i grenselandet sakprosa/skjønnlitteratur.

The Piano Shop on the Left Bank, med undertittel «The hidden world of a Paris atelier», er en sannferdig historie skrevet av amerikaneren T. E. Carhart. Han har til-

brakt mye av sitt liv i Paris som nabo til en brukthandler/reparatør av piano. Bokens forfatter fikk pianoundervisning i oppveksten, men opplevde som undertegnede (og sikkert flere andre) et traume i forbindelse med en elevkonsert, som gjorde at han sluttet med spillingen inntil han bosatte seg i Paris som voksen. Der, i det nærmeste nabolaget, ble han oppmerksom på en liten brukthandel for pianoer og flygler som trigget hans nysgjerrighet, ikke minst fordi pianohandleren syntes totalt uinteressert i å selge ham et piano. Boken beskriver fornøydlig de innviklede sosiale koder franskmenn er kjent for, og som han møysommelig klarer å knekke. Han får etter hvert kjøpt sitt piano, men

viktigere er det for forfatteren at han blir venn med innehaveren og inkludert i hans fargerike vennekrets og sosiale liv. Boken beskriver med kjærlighet pianoet i sine ulike størrelser og utførelser, pianoets historie, de ulike merkenes kvaliteter og pianohandlerens og forfatterens begeistring over stadig nye «funn». Min onkel var pianohandler, og min mor var ansatt der som kasserer, så for meg var det mye gjenkjennelse i boken. Men jeg lærte også mye nytt. Ett utsagn fra pianohandleren ga meg et støkk.

«Det verste å utsette et piano for, er ikke barn eller barnebarn som slår på tangentene. Det verste for et piano er ikke å bli spilt på.»

Fascinasjonen for pianoet er gjenoppvekket, pianostemmeren har vært her, og pianoet vårt er igjen i bruk. Alle klaverspillende kolleger, og dem er det mange av, vil garantert ha stor glede av denne boken.

Den andre boken heter *H for hauk*, og er også en sannferdig historie skrevet av den britiske forfatteren Helen Macdonald. Hun var, på det tidspunktet boken ble skrevet, stipendiat ved universitetet i Cambridge som vitenskapshistoriker. Fra barnsben av ble hun besatt av falkoneri (temming av hauker og falker). Hun leste alt hun kom over av litteratur om emnet og fikk møte falkonerer og deres fugler. En periode fikk hun også arbeid hos en oppdretter. Da faren hennes, som var pressefotograf, dør brått i hjerteinfarkt i 2007, bestemmer hun seg for å leve ut drømmen sin. Hun kjøper seg en ung hønsehauk som hun temmer og jakter sammen med. Sorgprosessen etter farens død skildres intenst, og hun beskriver en transformasjon hvor hun i stadig større grad tenker og sanser som hauken. Landskapene blir tolket med haukeøyne som biotoper for hare, perlehøns, fasan og andre byttedyr. Samtidig trekker hun seg unna menneskelig kontakt. Hun kommer til et punkt hvor yrkeskarrieren er truet, og hun oppfatter seg selv som grensepsykisk. Jeg skal ikke røpe hvordan dette ender. Boken er en sorgdagbok i tillegg til å være en fagprosabok. Nok en gang føler jeg at jeg har fått mye ny kunnskap om et emne jeg visste lite eller intet om. I tillegg har jeg lest en drivende god bok.

Hvorfor bringer jeg dette til torgs? Fordi jeg tror allmennmedisinere og samfunnsmedisinere har det til felles at vi i stor grad er interessert i det meste og orienterer oss bredt. Det er vel derfor vi har valgt å arbeide som generalister!

REFERANSER

1. Carhart, T. E.: *The Piano Shop on the Left Bank*. London, Vintage Books, 2001
2. Mcdonald, Helen: *H for hauk*. Oslo, Press, 2015

■ GUTTORM.EILERTSEN@MALVIK.KOMMUNE.NO

ILLUSTRASJONSFOTO. COLOURBOX

Hørde jag mitt hjärta ropa

■ BETTY PETERSEN >>> *kommuneoverlege i Trondheim*

På ettersommeren, med gode nordiske venner på «kullsamling» for Nordplans samfunnsplanlegger-utdanning (kull 1991), kom det i en tale et sitat av Dan Andersson, og dermed var gruppen over i poesiens verden. Gjennom smarttelefoner og nettets velsignelser kunne vi fra Limfjordens bredd dele noe av poesien til Dan Andersson, – svensk forfatter og poet med gjennomgående tema arbeid, fattigdom, lengsel, kjærlighet og død. Fremst av alt kunne vi med Gunde Johanssons toner sammen synte det sterke diktet *Omkring tiggarn från Luossa*, som bærer i seg flere av temaene i en for meg intenst vakker blanding.

Flere komponister har tonesatt diktet, selv om Dan Anderson selv hadde uttrykt at diktet ikke skulle synges – kun leses. Toner går dypere enn noe ord, og med slike ord har tonene gått ordentlig dypt!

Med enkle og vakre ord fullpakket med dype, mørke erfaringer kan diktet tolkes i flere retninger. Det speiler sterke erfaringer og forståelser av liv og kjærlighet:

– Den fattige, vandrørende tiggeren som forteller om sine tap, fortroligheten med å avstå fra materielle verdier og heller utforske de dypere og høyere dimensjoner og gå sin egen vei – «Tag all jorden bort, jag äga vill vad ingen, ingen har!».

– Kunstneren som i følsomhet og rivende ambivalens ikke finner ro og i intens varme og nærvær likevel ikke tåler kontinuitet og forutsigbarhet. Han dø-

mes til aldri å kunne bli værende, og må stadig vandre videre i en evig lengsel – «Till en vild och evig längtan föddes vi av mödrar bleka, ur bekymrens födselvända steg vårt första jämmerljud».

– Livet og kjærligheten forgylles – «Satt jag tyst vid hennes sida, hon, vars hjärta var som mitt, redde hon med mjuka händer ömt vårt bo», men han klarer ikke holde på dette og beskriver den dype smerten ved å forlate, ved å kjenne på tapet og forholde seg til at dette ikke var nok for ham – «Ej av denna världen var jag och oändlig vedermoda led jag för min oro, otro, och min heta kärleks skull».

– Diktet har også en religiøs dimensjon gjennom lengselen bort fra det kjødelige og nåtidige til det åndelige – «Kom till oss, ty denna jorden den är icke riket ditt!».

– Det beskriver også dødslengsel og søken etter fortrolighet med døden, kanskje også en forsoning med døden – «Någonstades bortom himlen är mitt hem, har jag min moder, mitt i guldombänkta dimmor i en rosenmantel klädd».

For meg har diktet og sangen alltid gitt en sterk gjenklang på ambivalens, – i forhold til kunst, tro og kjærlighet. Det har gitt meg både tårer over – og retning for mitt liv, har åpnet for høyder og dybder i kunst og kjærlighet, og forsoning med grader av annerledeshet.

Sangen lå 52 uker på Svensktoppen i Hootenanny Singers og Bjørn Ulvaeus sin tolkning i 1972/73, og nådde gjennom dette et stort publikum. Det finnes derfor noen årsklasser som kjenner diktet og sangen ekstra godt og som ut fra ulik fortolkning synger engasjert med når det tas frem. Diktets bilder og sangens toner gir på magisk vis stadig ny glede og innsikt. Jeg inviterer med overbevisning kolleger inn i Dan Anderssons verden!

■ BETTY.PETERSEN@TRONDHEIM.KOMMUNE.NO

Omkring tiggarn från Luossa

Omkring tiggarn från Luossa satt allt folket i en ring,
och vid lägerelden hörde de hans sång.
Och om bettlare och vägmän och om underbara ting,
och om sin längtan sjöng han hela natten lång:

«Det är något bortom bergen, bortom blommorna och sången,
det är något bakom stjärnor, bakom heta hjärtat mitt.
Hören – något går och viskar, går och lockar mig och beder:
Kom till oss, ty denna jorden den är icke riket ditt!

Jag har lyssnat till de stillsamma böljeslag mot strand,
om de vildaste havens vila har jag drömt.
Och i anden har jag ilat mot de formlösa land,
där det käraste vi kände skall bli glömt.

Till en vild och evig längtan föddes vi av mödrar bleka,
ur bekymrens födselvånda steg vårt första jämmerljud.
Slängdes vi på berg och slätter för att tumla om och leka,
och vi lekte älg och lejon, fjärl, tiggare och gud.

Satt jag tyst vid hennes sida, hon, vars hjärta var som mitt,
redde hon med mjuka händer ömt vårt bo,
hörde jag mitt hjärta ropa, det du äger är ej ditt,
och jag fördes bort av anden att få ro.

Det jag älskar, det är bortom och fördolt i dunkelt fjärran,
och min rätta väg är hög och underbar.
Och jag lockas mitt i larmet till att bedja inför Herran:
<Tag all jorden bort, jag äga vill vad ingen, ingen har!>

Följ mig, broder, bortom bergen, med de stilla svala floder,
där allt havet somnar långsamt inom bergomkransad bädd.
Någonstädes bortom himlen är mitt hem, har jag min moder,
mitt i guldomstänkta dimmor i en rosenmantel klädd.

Må de svarta salta vatten svalka kinder feberröda,
må vi vara mil från livet innan morgonen är full!
Ej av denna världen var jag och oändlig vedermöda
led jag för min oro, otro, och min heta kärleks skull.

Vid en snäckbesållad havsstrand står en port av rosor tunga,
där i vila multna vraken och de trötta män få ro.
Aldrig hörda höga sånger likt fiolers ekon sjunga
under valv där evigt unga barn av saligheten bo.»

FRA DIKTSAMLINGEN «SVARTA BALLADER», UTGITT 1917.

Leseropppelevelse fra Haruki Murakami

■ TRUDE BAKKE >>> Berg Legekontor og Helsetilsynet

Sommeren 2015 leste jeg Haruki Murakami. Navnet jeg har skuet på i mange år, i mammas til randen fylte bokhyller. Jeg har vært nysgjerrig på de rare titlene. Men mamma hadde ikke tiltro til meg. Jeg trengte noe mer lettlest, sa hun. Du har det jo så travelt bestandig. Kanskje denne, sa hun, om *Norwegian Wood*. Du og jeg liker jo ikke sånne overnaturlige greier. Hva handler den om, spurte jeg, og tenkte på japansk opprinnelse og skog, og ikke på Beatles. Det ble ikke noe Murakami på meg den gang. Så døde mamma, og bøkene flyttet inn til meg. Jeg hadde hørt på *1Q84* (samme forfatter) og visste at jeg også kunne like surrealistiske historier.

Boka som betydde mest for meg i sommer, var *Kafka på stranden* (2005). Den ble lest på en strand, uten at strand er det jeg forbinder med boka. Sterke følelser er det. Ungdomsfølelser. Følelsene til en som mistet sin elskede og aldri selv kjente liv igjen. Følelsene til en med en sjeldnere seksuell

identitet enn gjennomsnittet. Det behagelige dempede følelseslivet til en gammel mann som ble skadet og «dum i hodet» da han var barn. Men som også kan kjenne på ekstrem redsel og sinne. Følelsene til en pussig langtransportsjåfør som blir kjent med den gamle mannen, og sammen med ham legger ut på en reise med et klart, men ikke synlig mål. En ungdom som hater sin far og elsker sin mor – som forlot ham. Ungdommen legger ut på en reise hvor de utroligste historier utfolder seg. Inn og ut av rare verdener. Inn og ut av viktige begivenheter i verdenshistorien. Inn og ut av rare dialekter. Det meste er lavmælt, samtidig intenst. Innimellom er det realistiske og tørre beskrivelser, som hendelsene da den gamle mannen ble «dum i hodet».

Jeg liker ikke krim, noe boka inneholder elementer av. Men boka er noe mer, og noe helt annet. Mer spenning i følelser og annen spenning i sammenhenger. Noe er fint og noe grotesk. Er det sant eller ikke? Er det

drøm eller allegori eller psykose eller den vanlige bevisste verden nå? Jeg håpet, men tvilte på at jeg ville få alle svarene jeg ønsket meg – som det er med de beste bøkene som griper deg, og som du ikke kan legge fra deg fordi du så gjerne vil vite de ønskede utfallene.

En venn sa han ble skuffet over Murakami. For vestlig, syntes han.

Men følelser er gjenkjennelige over verden. God litteratur gjenspeiler dem, og gir deg historier du ellers ikke ville kjent. Som de fortrolige historiene inne på legekontolet.

Jeg fikk også en flik av innsyn i Japan, i landets historie og fortellertradisjon. Tror jeg. Jeg har ikke pasienter fra Japan og har ikke vært der selv. Horisonten kan være litt utvidet.

Hva kommer tittelen av? Om du ble nysgjerrig på boka, finner du ut av det.

■ TRUBAKKE@GMAIL.COM

Chomolungma

– fantastisk vakkert, men dødbringende

■ MONA SØNDENÅ >>> Utpostens redaksjon

«To Mona with best wishes from Tenzing Norgay». En hilsen til meg fra forfatteren av boken *Touching my father's soul* – en hilsen jeg er svært stolt av. Dette er en bok som grep meg på en helt spesiell måte, kanskje nettopp fordi jeg har snakket med, og gått sammen med Tenzing Norgay (bildet øverst t.h.), i nesten to uker.

Jeg er absolutt ingen fjellklatrer, men trives som vanlig fotturist, og har på mine voksne dager gått litt i fjellet i andre land. I fjor høst dro jeg sammen med en kollega på fottur til foten av Himalaya hvor den lokale turoperatøren var Jamling Tenzing Norgay. Hvem er så han? Jo, han er sønn av Tenzing Norgay – den første mannen som, sammen med Sir Edmund Hillary (bildet under), besteg Everest (8848 m.o.h.). Dette var i 1953 – en tid uten moderne tekstiler og annet lett utstyr, og oksygenkolbene var svært tunge. Bestigningen var en bragd det er vanskelig å fatte i dag.

På vår «lille» vandretur hadde vi et fantastisk vær, og vi så både Everest, Kangchendzonga, Lothse og Makalu – den høyeste, den tredje, fjerde og femte høyeste toppen i verden. Alle over 8400 meter. For meg var dette et syn som jeg aldri kommer til å glemme. Jeg kommer heller aldri til å glemme Jamling Tenzings fortelling om farens bestigning av Everest og om sin egen bestigning av fjellet noen år senere. Denne bestigningen var i 1996 – det året svært mange klatrere omkom i et forferdelig uvær nettopp under forsøket på å nå toppen – «the summit». Det er bestigningen i 1996 Jamling Tenzing skriver om i boken han har utgitt. Han beskriver med dyp respekt Everest eller – som han kaller fjellet – Chomolungma. Han beskriver også folket, og ikke minst sherpaene, med stor respekt, og han skriver om hvordan han av sin far og av sherpaene har lært at man skal tilnærme seg Everest med bevissthet, ydmykhet og hengivenhet. Han stiller spørsmål om motivene for alle turistene som prøver å bestige fjellet; er det en personlig utfordring for å teste seg selv? Mange er nokså arrogante overfor sherpaene som alltid gjør en stor jobb og utsetter seg selv

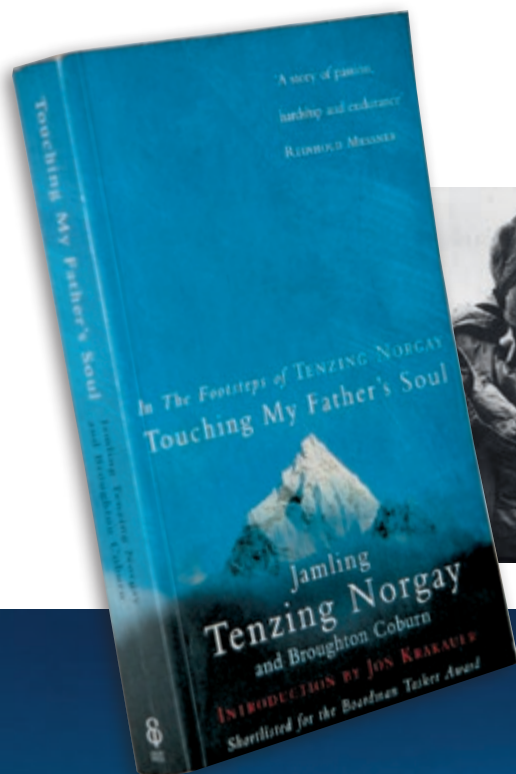

FOTO: THOMAS FUHRMANN / WIKIPEDIA COMMONS

ende

for stor fare for at andre skal nå toppen. Men selvfølgelig har mange av klatrerne også edlere motiver.

Med levende vendinger skildrer Jamling farene ved klatringen. Han er tydelig når han sier:

«any activity that generates emotions such as anger, jealousy, lust and pride should be avoided on the mountain, because these will affect one's mindfulness when climbing».

Han skriver også at enhver klatrer som ikke har nådd toppen før kl. 12.00 eller senest kl. 13.00 må snu fordi sjansen for å komme ned igjen etter dette er svært liten. Været er en stor usikkerhetsfaktor.

Mens Jamling Tenzing og hans team forberedte seg på klatringen var det svært mange andre team som befant seg på Basecamp. De aller fleste planla å bestige fjellet på samme dag, men koordineringen viste seg vanskelig. Mange av teamene startet den siste oppstigningen mot toppen omtrent samtidig. De ble imidlertid overrasket av uværet og valgte ikke å snu i henhold til «regelen» senest kl. 13 – det ble en forferdelig tragedie og mange mistet livet og befinner seg fortsatt høyt oppe i isen i fjellet. Jamlings team valgte å avvente den siste del av ruten og ble derfor ikke rammet av uværet, men måtte i stedet hjelpe mange andre. Han beskriver følelsene han slet med da dette hadde hendt:

«Jeg ble revet mellom elementene i min buddhistiske tro, min overbevisning som sherpa, mellom overtro, min profesjonalitet, tankene på min familie og mitt ønske om å nå toppen. Kunnskapen om at kun fem eller seks av et team på ti klatrere kan forvente å nå toppen fordi alt kan hende; sykdom, uhell, uvær eller alt annet som klatrerne ikke har kontroll over. For hver person som dør på Everest har fem maktet å nå toppen. Hvis du faller på det siste stykket mot toppen avhenger alt av krampongene og isøksen.»

Jamling Tenzing og hans team nådde toppen – noen dager senere enn planlagt. Teamet han klatret med var filmskapere fra IMAX som forevige bestigningen – en film man fortsatt kan se. Den gripende filmen dokumenterer farene, utfordringene og den overveldende naturen. Jamling skriver at da han stod på toppen ble fjellet levende for ham og han følte at Chomolungmas gudinne, Miyolangsangma, omfavnet ham og at han berørte «his father's soul». Og han visste da, slik hans far hadde fortalt ham, at man må tilnærme seg fjellet med kjærlighet og respekt, og enhver som nærmer seg toppen med følelser som aggresjon som en soldat som skal i krigen – vil tape.

Denne boken gjorde et uutslettelig inntrykk på meg, og kontrasten ble stor da jeg leste boken *I tynn luft* skrevet av journalisten Jon Krakauer. Han var en av de overlevende fra Rob Halls ekspedisjon samme år som Jamling Tenzing besteg fjellet. I boken

følger vi en gruppe mer eller mindre erfarne klatreturister som blir fanget i en forferdelig storm på verdens tak, fjellguider som ikke engang makter å berge seg selv, og om forfatterens kamp for å overleve et «helvete». Boken er spennende, men er skrevet i en helt annen ånd enn jeg opplevde at Jamling Tenzing gjorde. Motivene til klatrerne i dette og andre team var nok ikke i samme ånd som for Jamling, og boken avsluttes med en disputt om hvem som hadde skylden for i alle fall ett av dødsfallene. Det denne boken beskriver er forberedelsene, motivene og det umenneskelige slitet for å nå toppen, men også sorgen og skammen over å overleve, mens kamerater dør, om hvordan grådighet og naiv eventyrlyst kan drive en til å ta uforsvarlige sjanser, og om naturens nådeløse villskap. Boken er nå filmatisert og hadde premiere på norske kinoer tidlig denne høsten. Filmen *Everest* viser tydelig hvilke enorme utfordringer det er å gi seg i kast med å bestige dette fjellet.

Mitt møte med Chomolungma – verdens høyeste fjell – var på avstand. Vi var flere mil unna. Likevel har opplevelsen av å se fjellet, men ikke minst å høre og lese Jamlings respektfulle og ydmyke holdning overfor naturkrefter, religion, familie og det lokale sherpafolket blitt en skjellsettende opplevelse.

■ MONA.SONDENA@GMAIL.COM

'Bruken av verden' av Nicolas Bouvier: En langsom og lykkelig reise fra Sveits til Afghani

■ ANNE KATHRINE NORE >>> Seksjonsoverlege, Allmennlegevakten i Oslo

I forlaget Aschehoug startet 2000-tallet med en bokserie: *Spor** Les deg bort*. Denne boka er en bokene du kan drømme deg bort i.

Den røde tråden er enkel:

To unge menn finner veien fra Sveits, gjennom 50-tallets Balkan, Tyrkia, Irak og Iran til Afghanistan. Og de ender til slutt i India. Utstyrt med en gammel Fiat, en neve dollars og ukuelig optimisme. Den er ikke fiksjon, men formen er litterær nok. Forfatteren selv som prøver å livnære seg sammen med sin venn og billedkunstner som skal tegne og stille ut. Og de lever såvidt det er av det de tjener på veien.

Boka handler om deler av verden som idag brenner, der det er kaos, flykningestrømmer, grusomheter. Denne boka minner oss om at det ikke alltid har vært slik i «vår tid».

I bakspeilet ser vi en verden som er uvirkelig idyllisk, udramatisk og vakker.

Den langsomme og underfundige reisen er mettet med små hendelser, humoristiske detaljer, en varme som gjør godt langt inn i sjela.

Grove og raske karakteristikker som enhver kliniker vil glede seg over, underfundige observasjoner i land som idag bare er

forbundet med krigens aller skrekkeligste redsler. Bouvier, bokas forfatter, har et svært godt blikk og en florlett penn, hans venn og illustratør Vernet grove og humoristiske skisser fra hele turen som er spredt utover i boka.

De unge fransktalende sveitsere treffer stadig gamle intellektuelle på sin vei som kan et oppstyrtet og gammelmodig fransk. De konverserer, leser franske dikt, spiller sjakk mellom herlige møter med folk. En vinter på den iranske høysletta avføder dette:

«... Det fine med slike langsomme reiser over jorden... er at man blir så var på detaljer, og dermed også landskaper... vi lar oss forbløffe av den minste ting. For hver etappe legger vi merke til ørsmå forandringer som forandrer alt – nyanser i blikkene, formen på skyene, vinkelen på skyggelueene.....»

Boka har utallige beskrivelser av skiftende landskap, måltider, samtaler og praktiske observasjoner av fattigfolks nevenyttighet.

«Khyber Pass Mechanical Shop» f.eks. Her repareres alt uten konkurranse i 40 miles omkrets. Ingen bileier med et vrak føler seg skamfull her og tvunget til å kjøpe nytt:

«De er håndverkere, ikke selgere. Et sprukket topplokk, en oppsmuldret kamaksling, en bunnpanne fylt med et slags stålpulver; det skal mer til å bringe dem ut av fatning. De mest avskrekkende skranglekjerrer blir demontert og forvandlet til uslidelige panservogner.»

Det aller mest vedmodige er møtet med det gamle Kabul:

«En reisende som kommer sydfra og får øye på Kabul med sin ringmur av popler, sine lilla fjell med et tynt dampende lag av snø på toppen, og dragene som vibrerer i høsthimmelen over basaren, innbiller seg at han har kommet til verdens sentrum;...»

Jeg har spurt meg selv: Er denne boka spesielt god for en gammel kliniker. Eller enda mer presist: En gammel legevaktslege. Hvor kunsten består i å etablere en bærende relasjon til pasienten her og nå.

Jeg vet i hvert fall at denne boka sitter i meg som en varm lykke!

Og oversettelsen er oppsiktvekkende god, ja mesterlig.

Løp og kjøp! Den finnes i nytt opptrykk i billigbok.

■ BIBINORE@GMAIL.COM

KART OG FOTOS: AWAYOFTHETWORLD.TUMBLR.COM / KICKSTARTER.COM

Istan

Nicolas Bouvier og Thierry Vernet på reisen.

Bydelen Galata, Istanbul, på neset mellom Det gylne horn og Bosporos.

ILLUSTRASJON THIERRY VERNET

Nicolas og Thierry i Iran i 1953.

ILLUSTRASJON FRA MICHELE ROCHANS ARTIKKEL OM «THE WAY OF THE WORLD»

Bouviers Fiat 500 Topolino.

Moby Dick – Hvalen

■ ERIK LANGFELDT >>> *Kommuneoverlege og fastlege i Nordkapp*

I sommernattssol og vindstille rett etter midnatt trengte en langtrukken, lavfrekvent blåselyd inn gjennom soveromsvinduet fra Barentshavet like ved. En diger hval gled ti meter ut fra flomålet og trålte et makrellstim. Regelmessig blåste den og hentet luft. De følgende dagene så vi dyret gjentatte ganger. En kaskelotthval, fikk vi senere vite. Verdens største tannhval, som også kalles spermasetthval. Opplevelsen brakte tankene tilbake til *Moby Dick*, den hvite hvalen av samme art, jaget i Stillehavet av kaptein Ahab på skuta Pequod fra Nantucket. Kapteinen hadde tidligere mistet et bein i kamp med kjempen. Han satset nå skute og mannskap på hevn.

Jeg leste historien første gang som gutt i *Illustrerte klassikere*, senere den eldre norske bokversjonen av denne store amerikanske romanen, og for få år siden den kritikerroste, nye oversettelsen ved Bjørn Alex Herrman. Han skal ha brukt et titall år på arbeidet.

Hvalfangeren og eventyreren Herman Melville ga ut boka i New York i 1851, fem år før Freud ble født og åtte år før Darwin hadde samlet seg til å gi ut *Artenes opprin-*

nelse. Ved forfatterens død var ennå ikke alle 3000 av førsteutgaven solgt, men siden 1920-tallet har romanen utviklet seg til en klassiker. Det er forbløffende at en 160 år gammel skrift kan oppleves så suggererende sterkt.

Boka har den berømte førstesetningen «Kall meg Ishmael», navnet på førstereisgutt og fortelleren gjennom store deler av historien. Hans beste venn blir den gjenomtatoverte kannibalen, mesterharpunereren og det gode naturmenneske Queequeg.

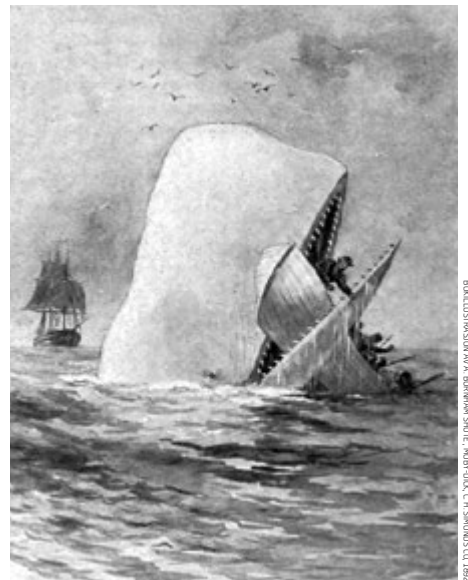
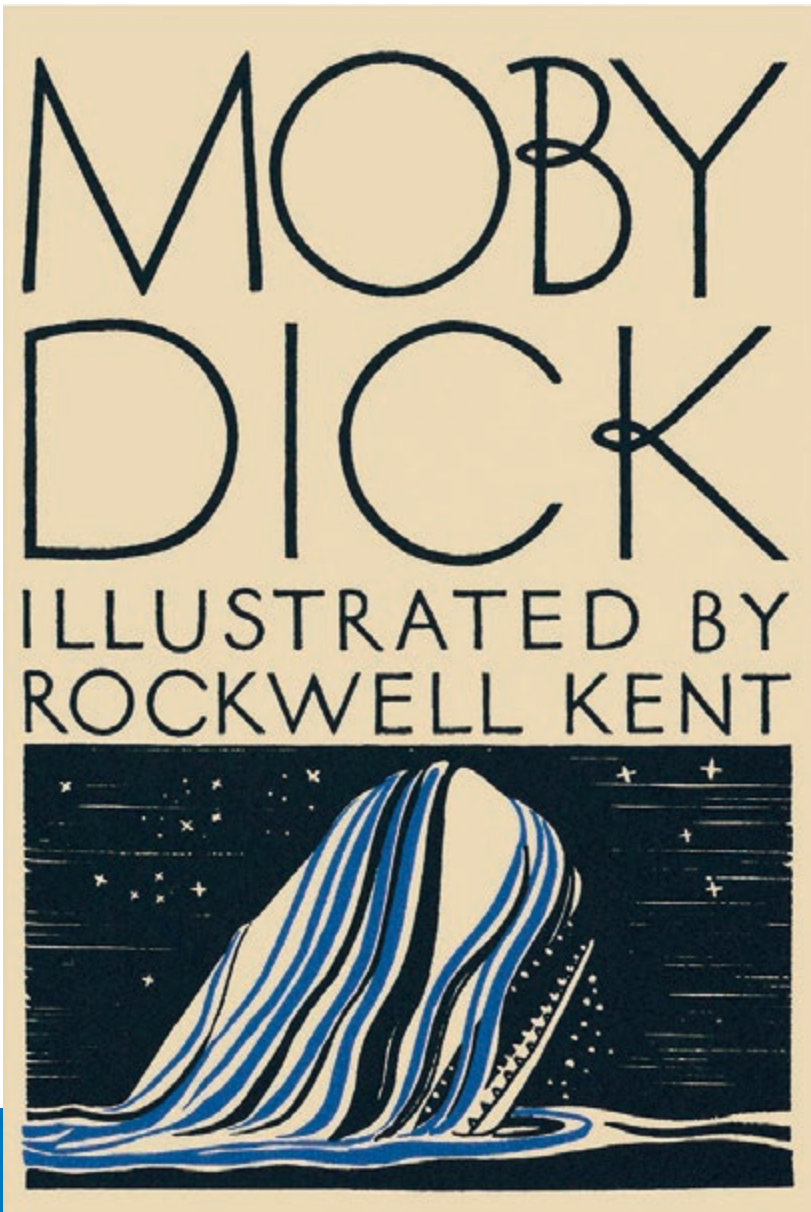
Teksten er dels inspirert av gammeltestamentlig språkføring. Det har vært diskutert og diskuteres fortsatt hva den egentlig handler om. Historien skildrer tidløse temaer: Kultur mot natur, vilje og skjebne, det gode mot det onde, mening mot intet. Melville er anerkjent for psykologisk innsikt forut for sin tid. *Moby Dick* ble dels sett som kritikk av den moderne sivilisasjonen og den pågående vestlige, kapitalistiske underleggelsen av den til da lite kjente verden. Det gis en omfattende redigjørelse for hvalens anatomi, for hvalfangstens prosedyrer og kravene til sjøman-

nens ferdigheter. Men det som gir teksten liv og gjør boka så fengslende, er det sammensatte lille skipsmannskapets skjebnefellesskap i jakten på en enorm, myteomspunnet organisme som kan befinne seg hvor som helst på verdenshavene. Hver tid kan gjøre historien til sin. Romanen er, som stor skjønnlitteratur, åpen for mangetydige tolkninger, der en nødvendigvis legger inn seg selv og sine egne erfaringer og eventuelt mangel på slike. Det finnes ulike illustrasjoner til boka. De av Rockwell Kent som kom i den engelske utgaven i 1930, er uovertrufne. Det ble antagelig for kostbart å ha dem med i den norske utgivelsen.

Ifølge Wikipedia er albinoer særlig kjent blant kaskelotthvalene. Arten kan bli 40–60 tonn og 15–20 meter lang. Kun hannene i størrelsen 14–16 meter går opp til arktiske strøk. Hodet er enormt (en tredjedel av totalvekten). Dyret skal kunne gå ned til 3000 meter og holde seg neddykket i 120 minutter.

■ ERIKLANGF@GMAIL.COM

Nye 'kulturelle briller'

- Om å forstå det andre (ikke) forstår.

■ ESPERANZA DÍAZ >>> Fastlege, førsteamanuensis ved UiB og forsker ved NAKMI

Kierkegaard er kjent for sitatet i tittelen. Bare ved å forstå det den andre forstår kan man hjelpe et annet menneske. Men noen ganger må vi forstå hva den andre eller vi selv ikke forstår. Boken jeg fikk for litt over et år siden hjalp meg til det... mens jeg lo og lo sittende i stuen.

Av og til føles det som om noen klarer å sette ord, på en elegant måte, på tankene man egentlig ikke hadde tekt helt ferdig, men som var der. Dette skjedde med meg da jeg leste *The Social Guidebook to Norway. An Illustrated Introduction*. På de raske leselige 142 sidene satt den kanadiske Julien S Bourrelle, illustrert av Nicholas Lund, ord og bilder på kunnskap jeg hadde samlet i 16 år, men som jeg ikke hadde krystallisert i ord. Dette ble i tillegg gjort på en respektfull, men utfordrende måte og jeg kunne ikke stoppe å le! Så mye at en av tenåringerne i huset satt seg ned til å lese rett etter at jeg var ferdig med hele boken på et par timer. Boken hadde jeg fått samme dag som gave fra min mann – han er norsk. Tittelen gjorde meg usikker... Trengte jeg fortsatt en sosial guide etter så mange år i Norge? Det var fristende å sette i gang med lesning med en gang!

It is not about what you see
It is about what you perceive

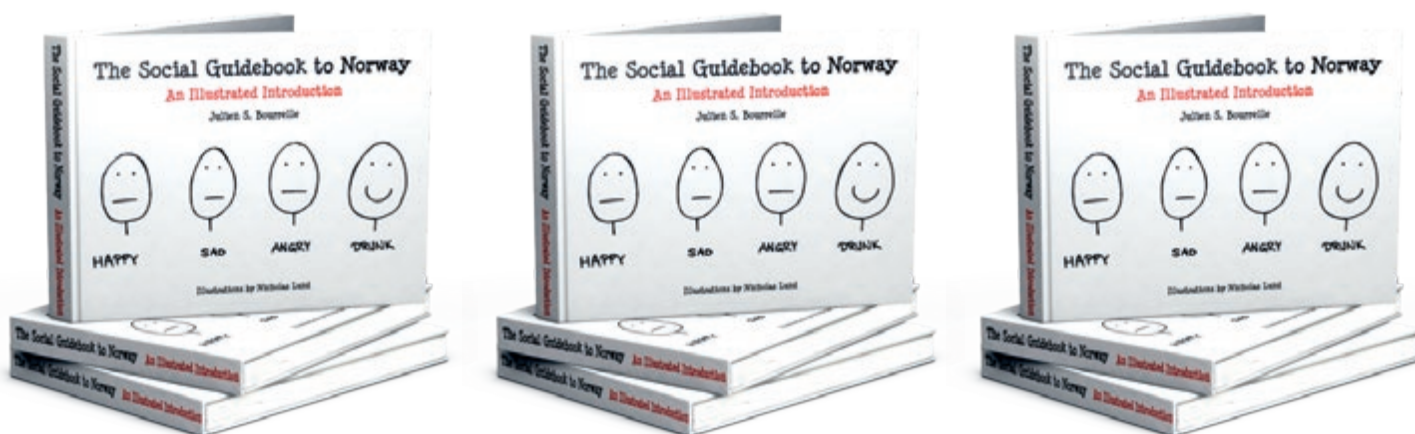
Boken begynte med en nokså politisk korrekt innledning om kultur, «kulturell intelligens», tilpasning til en ny kultur, nordmenn er greie, men annerledes... Er dette noe for meg? tenkte jeg. Tross alt forsker jeg og underviser i kommunikasjon med pasienter fra andre kulturer og jeg føler at jeg kjenner mine «kulturelle briller» nokså godt... Men innledningen var bare tre sider og ingen bok skal man gi helt opp uten å gi den en sjanse, synes jeg. Jeg leste videre. Så kom bildene og en advarsel: «This book is full of generalisations and stereotypes. It draws an image of Norwegians that can be criticized. I encourage you to do so.» Da ble jeg litt nysgjerrig. Boken var kanskje utfordrende på noen måter likevel...

Boken tok opp mange store og små «merkelige» norske trekk i utlendingene sine øyne. Jeg kunne plutselig lese om de mange tilpasningene jeg hadde gjort selv eller latt være å gjøre, men ikke alltid reflektert over, gjennom 16 år i Norge. Det dreide seg om hvordan man får nye venner, hvordan man hilser (eller ikke gjør det) på jobb eller i en heis, når tiden er moden for å invitere noen til middag, kjønnsroller, forhold til naturen, «dugnad», «julebord», «Janteloven» eller den fysiske avstanden som føles trygg for nordmenn flest. Alt fortalt med humor og enkle, men treffende illustrasjoner.

Jeg vil på det sterkeste anbefale å lese boken uansett om man er norsk eller ikke, men i disse juledager har jeg lyst til å skrive noe om ett av disse «merkelige» norske trekk. Jeg har nemlig vært vitne altfor mange ganger til gode, snille, greie utenlandske mennesker som strever i det norske samfunnet fordi de verken har forstått eller blir forstått. Det dreier seg om vennskap, og mer konkret om når du inviterer til middag her i Norge.

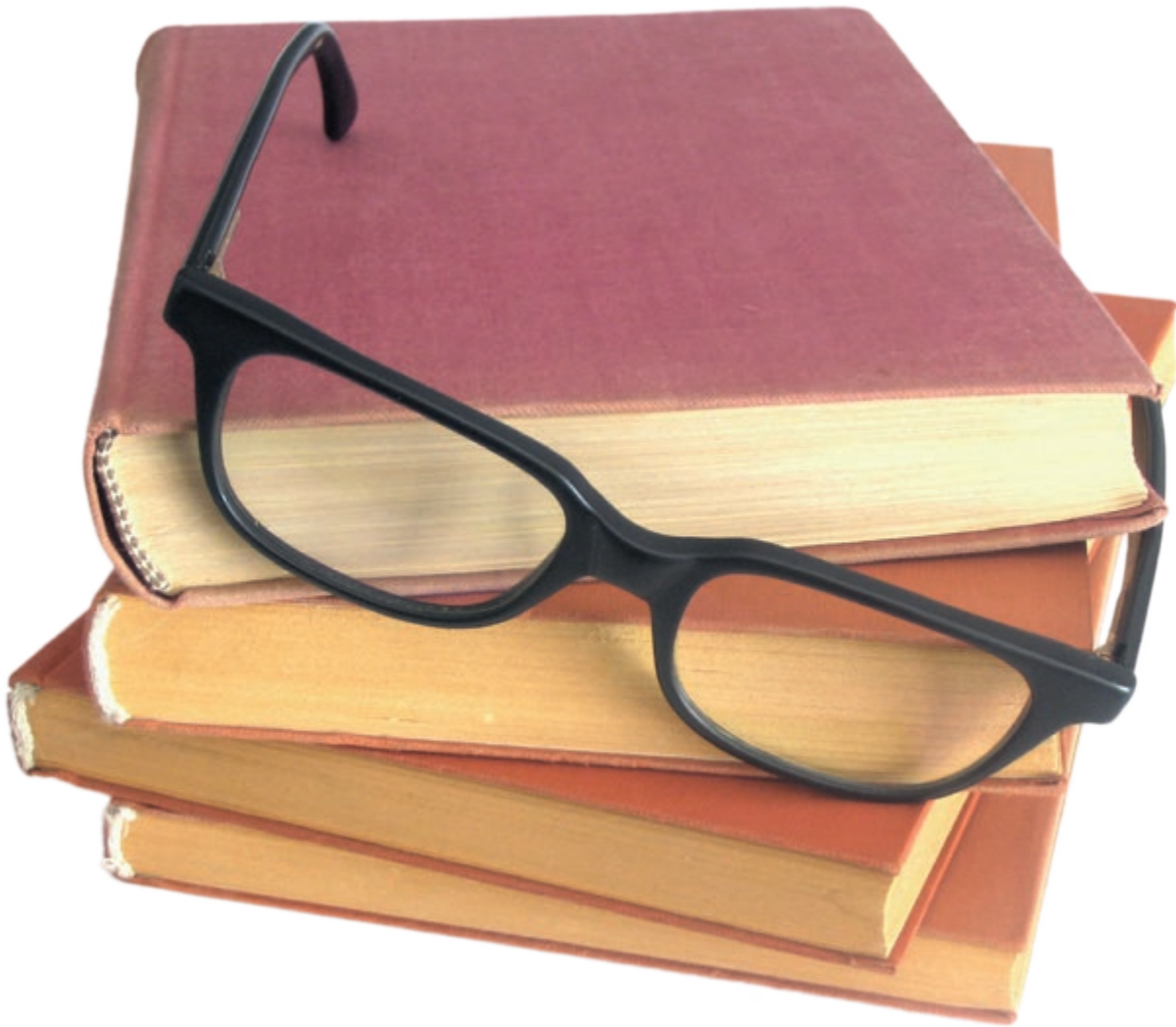
I mange kulturer både i Europa og ellers er det vanlig å invitere folk til middag hvis du føler at de er interessante og hyggelige uten at du nødvendigvis kjenner dem så godt. Folk som du gjerne vil bli venner med og som du ved å invitere til middag, åpner muligheten til å komme inn i din vennekrets. Noen ganger blir det bare en middag da du forstår at dette ikke var en veldig god ide. Det skjer ikke ofte, men det er ikke farlig hvis det er det som er utfallet. Som oftest er det hyggelige folk du har valgt å invitere, og noen ganger blir middagen det første man husker etter et langt vennskap.

Når jeg inviterte folk hjem til oss de første årene i Norge, følte jeg at mange nordmenn ble meget overrasket. De spurte to eller tre ganger om jeg virkelig ville ha hele familien på besøk... De fleste kom likevel, med eller uten familien, og noen er blitt

til jul?

.. og begynne der

veldig gode venner..., men «antennene mine» fortalte meg at noe ikke var helt riktig. Jeg tror jeg etterhvert nesten sluttet med slike spontane invitasjoner med «ekte nordmenn» uten å tenke mye på det... Ettersom tiden gikk hørte jeg flere historier fra både pasienter og venner fra andre land som ble lei seg fordi meget få av nordmenn de hadde invitert hjem til middag, enten aksepterte invitasjonen i det hele tatt eller inviterte tilbake. De fleste utlendinger tolket dette som å ikke bli ønsket og følte seg dermed ekskludert. De fortalte at de ikke hadde norske venner i dette landet. Fra den tanken til at «nordmenn ikke er vennlige» er det kort avstand... Bourrelle illustrerer poenget på en utmerket måte:

«In many countries around the world, you may naturally greet strangers and start talking. You end up talking for a while. You get curious and invite this new acquaintance for dinner at your place. You get to know each other around food. You connect and you decide to organise an activity.... In Norway, things work a bit differently: You sign up in a 'bærplukkerforening'. You meet up in the forest and you work purposefully for several hours – mostly in silence. Purposeful communication may take place around practical aspects of picking berries. Because it is practical, you walk down the mountain together. Since you are both hungry and need to eat, you have a practical reason to sit and eat together. Dinners are not a means to getting to know people. But a result of an established relationship.»

Når du leser dette, hvis du er kommet så langt, er det sannsynligvis juletid. Jul er ofte tid til å være sammen og det kan være et vanskelig periode for de som ønsker, men ikke klarer å være sammen med noen. Hva med å prøve seg med nye kulturelle briller og invitere noen du kunne tenke deg å bli venner med til middag? Så forklarer du «takk for skiftet» hvis ikke vedkommende forstår hva det er!

En siste setning. Julien S Bourrelle er blitt meget kjent etter at denne boken kom ut. Han har en Facebook-side: «I fucking love Norway», hvor man kan finne både bilder og små videoer. Anbefales også!

■ ESPERANZA.DIAZ@ISF.UIB.NO

Utposten
ønsker sine lesere
en riktig ***god jul***